

Romano hangos

15. ročník

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 20 • ČÍSLO 16 • VYŠLO 19. LISTOPAD 2018

zprávy

MOST – Krajský soud v Ústí nad Labem zamítl na začátku listopadu stížnost čtyř Romů, jejichž cílem bylo zneplatnit výsledek říjnových komunálních voleb v Mostě kvůli protiromské předvolební kampani Sdružení Mostečané Mostu (SMM). Právní zástupkyně čtveřice Romů podala kasační stížnost na Ústavní soud, aby ve věci rozhodl. Politické sdružení Mostečané Mostu v rámci své kampaně rozdávalo letáky, na kterých navrhovalo „vybudování vesnice pro lůzu“. Členové tohoto sdružení takto zbabělým způsobem „mezi řádky“ nabádali občany k likvidaci Romů prostřednictvím jejich deportace z města. V Romano hangos se domníváme, že se jedná o explicitní podněcování k páchání kolektivního trestného činu.

z obsahu

Téma čísla:

Prezident proti inkluzivnímu vzdělávání

Tomáš Ščuka: Přezijeme i Zemanovy bláboly

strana 4

Oslavy stého výročí Romů a státu na Staré radnici v Brně

strana 4

Inkluze jako základ demokratické společnosti

foto: Jiří Kopáč

Vzdělání má důležitý význam pro každého jedince ve společnosti. Jde o výchovu nás všech, jejíž pravidla jsou zakotvena v příslušné zákoně legislativě. Výchovně vzdělávací systém pak představuje školství a jeho fungování v České republice. I když je naše školství obec-

ně na dobré úrovni, je stále mnoho oblastí, v nichž se mohou jednotlivé školy zlepšovat. Inkluze, jako nejvyšší stupeň začlenění, je stále v naší zemi velkou neznámou! Především vláda sociálních demokratů se zasadila o přijetí zákona k inkluzivnímu vzdělávání. Bohu-

žel, zatím je tento velkorysý politický projev dobré vůle jen v papírové podobě. Postupem času má inkluze ve školství mnohem více kritiků napříč politickým spektrem. Rádoby experti na reformu školství, počínaje Václavem Klausem mladším či prezidentem Milošem Zema-

nem, se k inkluzi vyjadřují dosti kriticky. Zastávají názor, že kvalita vzdělání pro mladé generace se rapidně sníží. Dle kritiků inkluze má speciální školství svoji úlohu, která reaguje na speciální vzdělá-

Pokračování na str. 2

Laureátkou Ceny Oskara Čepána se stala Emília Rigová

foto: TASR

23. ročník Ceny Oskara Čepána pro mladé umělce do 40 let na Slovensku se letos konal v Bratislavě. Ve čtvrtek 25. října se stala laureátkou této ceny romská umělkyně Emília Rigová. S cenou se pojí i rezidenční pobyt v New Yorku, finanční odměna v hodnotě 3000 EUR a po návratu samostatná výstava. O vítězce rozhodla mezinárodní porota, která v práci této umělkyně ocenila genderový a globální přístup.

Emília Rigová tvoří pod alter egem Bári Raklóri (z romštiny bari/velká; raklóri/dcera neromských rodičů) se účastnila Uměleckého sympozia – 5. setkání romských umělců, které pořádalo Muzeum romské kultury v Brně v roce 2017. Její tvorba byla zastoupena také na výstavě Vesmír je černý/O kosmos hino kalo v Místodržitelském paláci v Brně (3. 11. 2017–28. 1. 2018) kurátorky Ladislavy Gažiové, kterou připravilo Muzeum romské kultury ve spolupráci s Moravskou galerií.

„Raklóri ve svých instalacích, videích a fotografiích vizualizuje pluralitu svých identit, které se jako ramena řeky vlévají do hlavního toku. Ten ústí v oceáně jejího těla. Některé tečou pokojně a přímo a jiné jsou divoké a klikaté. Není také ale nikdy jenom Romkou. Její práce se snaží nahlédnout za mlhovinu identit našich malých světů a ukazuje nám, že blíž k sobě může znamenat právě být dále nebo jakési opuštění sebe sama. Právě v tomto opuštění tkví možnost uvidět, čím vším bychom mohli být. Kde začíná moje „já“? Raklóri tvoří v exilu. Exil neznamená jenom být vyhoštěný nebo vyhoštěná z vlastní krajiny, ale může být volbou a stavem mysli. Vyjadřuje touhu překročit hranice a porušit okraje,“ vypráví o laureátce Kristina Orszaghová na FB Ceny Oskara Čepána.

Srdečně gratulujeme a přejeme mnoho dalších úspěchů v tvorbě.

Kristina Kohoutová
Muzeum romské kultury

zprávy

SLOVENSKO – V sobotu 10. listopadu proběhly na Slovensku komunální volby včetně přímé volby starostů. Ve výsledku třicet devět nových romských starostů a dvě romské starostky nastoupí do svých úřadů. Ve srovnání s předchozím obdobím se celkový počet romských starostů zvýšil o šest lidí. Ve třiceti případech si v sobotu romští představitelé svoje posty obhájili.

VARŠAVA – Prezident Polska Andrzej Duda a premiér Mateusz Morawiecki pochodovali v den výročí polské meziválečné druhé republiky společně s představiteli krajní pravice, fašisty a neonacisty. Podle policejních odhadů se průvodu zúčastnilo celkem kolem dvou set tisíc lidí. Svoji gratulaci vyjádřil na své oblíbené sociální síti Twitter i prezident Spojených států amerických Donald Trump. Když prezident Duda vyzýval ve svém projevu před začátkem pochodu Poláky, aby odložili stranou neshody a společně oslavili znovuzískání nezávislosti, nebyl pod kouřovou clonou národoveckých dýmownic vůbec vidět.

PŘÍBRAM – Příbramští policisté stíhají čtyřicetiletého muže kvůli nenávisným příspěvkům na Facebooku. Za používání zakázané symboliky, napadání určité skupiny lidí a nabádání k jejímu vyhlazení, mu hrozí až tři roky vězení, uvedla dnes mluvčí příbramské policie Monika Schindlová. Podobný případ v minulosti řešila policie na Benešovsku. Stíhala muže, který na sociální síti zveřejnil záběry své dcery, jak tluče baseballovou pálkou do polštáře a má si při tom představovat Roma nebo muslima. Soud za to muži uložil podmínku.

BERLÍN – Poslanec Alternativy pro Německo (AfD) Stefan Keuter ze svého mobilního telefonu posílal fotografie s nacistickým vůdcem Adolfem Hitlerem a hákovým křížem. Šlo o fotografie s vánoční a sexistickou tematikou, jak uvádí novináři z magazínu Stem a vyšetřovatelé investigativního týmu Correctiv. „Nejrychlejší německé azylové řízení, odmítne až 1400 žádostí za minutu,“ byl nadpis na jedné z takových fotografií. Keuter i přes původní odmítání nakonec přiznal novinářům, že fotografie skutečně šířil. Vysoce postavení členové AfD se do podobných kontroverzí dostávají opakovaně. Šéf strany Alexandr Gauland například hovořil o tom, že doba nacismu je jen „ptačím trusem“ na úspěšných německých dějinách a předseda durynské AfD Björn Höcke zase památník holokaustu v centru Berlína označil za „památník hanby“.

Autor výhrůžek smrtí lidem z In IUSTITIA byl odsouzen

In IUSTITIA uspěla u soudu v případě svého napadení. Za výhrůžky smrtí a napadením byl dnes nepravomocně Obvodním soudem pro Prahu 6 odsouzen muž, který organizaci a jejím zaměstnankyním opakovaně vyhrožoval od srpna loňského roku. Rozhodnutí je zcela mimořádné, poprvé je v ČR odsouzen někdo za útoky na ochránce lidských práv jako za trestný čin z nenávisli. Pachatel byl odsouzen k peněžitému trestu ve výši 30 000 Kč. Obžalovaný, státní zástupkyně i poškozená si ponechali lhůtu pro odvolání.

V srpnu 2017 zveřejnila In IUSTITIA analytickou zprávu věnující se nenávisli na sociálních sítích. V důsledku její publikace se stala terčem výhrůžek prostřednictvím sociálních sítí ze strany desítek pachatelů. Proti nejvíce závažným útokům podala organizace a její ředitelka trestní oznámení. Jeden z pachatelů stanul dnes před soudem.

Výroky, které obžalovaný pronesl na stranu neziskové organizace a její ředitelky zněly například:

- Asi bude nejjistší to tam vystřílet, asi si pustím nějaké lahodné video s panem Breivikem,
- Je to ta smradlavá kunda Kalibová,
- Snad začne válka a ty svině budeme beztrestně mrzačit,
- Mě není jasné, proč ji ještě nikdo nepřejel autem,
- Zde pak zveřejním jeho jméno a fotku a nakonec ho zastřelím, přejeďu autem a hodím to do septiku,
- Doufám, že se mi podaří tu udavačskou svini identifikovat a zveřejnit zde její fotku a jméno a následně nějakým obzvlášť krutým a perfidním způsobem ponížit.

V dnešním hlavním líčení byl pachatel odsouzen pro trestný čin Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, kterého se dopustí každý, který jinému vyhrožuje smrtí nebo násilím pro jeho rasu, národnost, etnickou příslušnost, víru nebo politické přesvědčení. Právě ochrana politického přesvědčení hrála v rozhodnutí hlavní roli. Soud uznal, že In IUSTITIA a její ředitelka byly napadeny z důvodu předsudků pachatele vůči ochráncům lidských práv, resp. demokratickému právnímu zřízení, které reprezentují. V tomto smyslu se jedná o první případ toho typu.

Zmocněnkyně poškozené advokátka Petra Vytejšková v závěrečné řeči uvedla: „V civilizované společnosti platí, že nesouhlas s názory ostatních je legitimní a potřebný. Tento nesouhlas však má být vyjadřován tak, aby rétorika nebyla útočná, agresivní a výhrůžná. Jednání pachatele naplnilo skutkovou podstatu trestného činu a vzbudilo důvodné obavy o život a zdraví mé klientky. Rozhodnutí soudu vítám.“

In IUSTITIA je jediným poradenským centrem pro oběti předsudečné trestné činnosti v České republice. Kromě přímé právní a sociální pomoci lidem napadeným fyzicky, verbálně nebo online se věnuje také analytické, výzkumné a vzdělávací činnosti. Organizace je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb a právních informací. Právníčka Klára Kalibová je držitelkou ceny Alice G. Masarykové pro ochránce lidských práv a mj. členkou správní rady Mezinárodní sítě pro zkoumání trestných činů z nenávisli.

TZ organizace In IUSTITIA

Inkluze jako základ demokratické společnosti

Dokončení ze str. 1

foto: TASR

vací potřeby nejrůznějších skupin žáků/studentů. Přítomnost těchto dětí v hlavním vzdělávacím proudu pak dle nich neprospěje nikomu. Vidí konflikt ve vyšších požadavcích pro určitou skupinu dětí na jedné straně a ve zpomalení tempa učení pro skupinu na straně druhé. Takto veřejně prezentované názory vyvolávají v lidech obavy a strach. Právě šíření strachu je v poslední době hnacím motorem k veřejné oblibě některých politiků a zvýšení voličské přízně. A přestože se jedná o názory nijak nepodložené odbornými studiemi či výzkumy, tak na ně občané slyší se zájmem a s důvěrou.

Je velmi smutné, že v dnešní době fenomén jako je internet využíváme ne vždy optimálně. Prostřednictvím seriózních webů lze dnes ověřit jakékoliv informace velmi rychle. Západní země Evropy přece mají letité zkušenosti s inkluzivním vzděláváním. A jak je veřejně známo, tak funguje dobře a pro všechny! Rovný přístup ke vzdělá-

ní je alfa-omegou inkluze! Ten v českém školství dodnes citelně chybí. Namísto toho u nás nadále přežívají segregované školy. Tento dlouhodobý diskriminační zločin ve vzdělávání je společností, potažmo státem, dlouhodobě tolerován. Ač o této nespravedlnosti vůči nevinným dětem víme několik desítek let, tak ji svým mlčením jako společnost nadále legitimizujeme. Věčně používaná problematika spádových oblastí jako argument k segregovnému vzdělávání romských dětí nemůže být vnímána jako objektivní důvod tohoto stavu.

Přenesení inkluzivního přístupu do praxe českého školství vnímám osobně jako důležitý mezník vedoucí k respektování práva na vzdělání pro všechny. Moderní demokratické společnosti tuto hodnotu ctí jako základní lidské právo. Ve věci zavedení inkluze bych namísto nekonstruktivní kritiky zaměřil pozornost na budování a podporu kapacit pro tuto reformu. Pokud jsme tuto důležitou oblast dlouho-

době podceňovali a nevěnovali jí patřičnou pozornost, mohou být začátky praktikování inkluze ve školách komplikovanější. Jsem však přesvědčen, že jde o krok správným směrem, který si všichni musíme obhájit a stát si za ním v duchu demokratických principů a hodnot. Vyšší úroveň vzdělání ve společnosti můžeme pocítit ve velmi krátké době naprosto všichni! Inspirujeme se Velkou Británií, kde jejich pokročilé školství přeměnilo neúspěch romských dětí v českém či slovenském školství na jejich úspěch v anglickém školství. Ukazuje se například velmi zřetelně, že bilingvní (dvojazyčná) výchova dětem neškodí, ba naopak, více jazyků na nižším stupni vzdělávání dětem prospívá!

Vážení čtenáři, navzdory období, kdy extremismus a populismus jsou hlavními tématy, na která slyšíme a věříme jim, budu pevně doufat, že se zákon o inkluzi stane pevnou součástí vzdělávacího systému naší země.

Tomáš Ščuka

Kauzu střelby v Chomutově přezkoumá Nejvyšší soud

Rozsudek nad Petrem Bendou, jenž si má za usmrcení řidiče dodávky na chomutovském sídlišti odpýkat sedm let ve vězení, přezkoumá Nejvyšší soud. Dovolání podalo jak státní zastupitelství, tak obhajoba, plyne z informací v justiční databázi InfoSoud. Benda střílel na dodávku v domněni, že ohrožuje lidi. Spis i dvě dovolání zatím leží u Krajského soudu v Ústí nad Labem, který by měl vše předat k rozhodnutí Nejvyššímu soudu.

Mluvčí Nejvyššího státního zastupitelství Petr Malý ČTK potvrdil, že jedno z dovolání podal šéf žalobců Pavel Zeman. „Hlavním argumentem dovolání je, že nebyly splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu pod spodní hranici trestní sazby. Doplňuji, že obviněný byl uznán vinným ze zločinu vraždy,“ uvedl Malý.

Krajský soud původně poslal Bendu na 12,5 roku do vězení. Vrchní soud trest výrazně zmírnil na sedm let, žalobci už tehdy avizovali, že využijí možnost mimořádného opravného prostředku. Spokojený nebyl ani Benda, který se hájil tím, že střílel v nutné obraně. Zavražděný řidič byl Rom, podle justice však vražda neměla rasový podtext.

„Šlo prostě o zbrklé, zkratkovité jednání, o špatně vyřešenou situaci,“

foto: archiv HN

uvedl v srpnu předseda odvolacího senátu Martin Zelenka, proč vrchní soud vyhodnotil čin na rozdíl od krajského jako prostou vraždu, nikoliv jako vraždu spáchanou s rozmyslem. Bendovi tak hrozilo deset až 18 let. Vrchní soud mu uložil trest pod zákonnou sazbou, protože zohlednil jednak Bendovu dosavadní bezúhonnost, jednak „jistě spoluzavinění ze strany poškozeného“.

Incident se stal loni 27. května kolem 03:00 v Jirkovské ulici u bloku panelových domů. Bendu předtím informovala jeho matka o tom, že venku někdo najíždí do aut a pravděpodobně i do lidí. Muž při pohledu z okna spatřil jedoucí stříbrnou dodávku a nabyl přesvědčení, že se

dole děje nějaký zločin. Poté si nabílegálně drženou zbraň a seběhl před dům, kde bez varování vystřílel celý zásobník na kabinu řidiče.

Roma za volantem Benda ze 13 výstřelů osmkrát zasáhl, mimo jiné do hrudníku a zad. Řidič na následky těžkých zranění zemřel, střelec na místě počkal na policii. Zatímco Benda byl střízlivý, oběť byla pod vlivem alkoholu a marihuany.

Svědci po střelbě potvrdili, že zabítený řidič předtím srazil družku svého strýce a naboural několik aut. Dodávka nicméně v době střelby jela jen rychlostí chůze a i podle záběrů ze sídlištních kamer nikoho neohrožovala, a proto soudy verzi o nutné obraně vyloučily. ČTK

Anketní otázka

Jakou máte zkušenost s inkluzivním vzděláváním, co není v pořádku a co by se mělo případně zlepšit? Jaký je váš názor na výrok prezidenta Zemana, že inkluzivní vzdělávání je zbytečně nákladné?

František Lacko, Praha

Prezident pravdu nemá a neví, o čem mluví. Ano, všichni si jistě vybavíme záběry, jak se pan prezident pohybuje na vozíku nebo sedí na židli. Nebo jak při chůzi potřebuje oporu ostatních. Je dobře, že takovou pomoc má. Je tak typickým příkladem, kdy inkluzivní opatření umožní někomu lépe dělat jeho práci, je potřeba to podporovat.

Nejsem pedagog ani žádný odborník, ale selský rozum mi říká, pokud budu vytvářet různé vzdělávací proudy, které budou různé skupiny uvrhovat do nešťastných situací, v budoucnu se objeví negativní výsledky. Podobným martyriem prošli v dobách komunismu Romové, kteří byli systematicky umísťováni do zvláštních škol, kde měli mizivou možnost pokračovat ve vyšším studiu. Takže celé generace tím byly postiženy a výsledek tohoto segregovaného školství vidíme doteď. Jelikož mám zkušenosti i s postiženými, je vidět rozdíl segregovaného školství a inkluze. Segrované školství tyto lidi uvrhovalo do stejné situace jako Romy, nemohli si vybírat z celé řady vzdělávacích proudů, ale jenom z hrstky nabídek pracovních příležitostí. Důraz na vzdělání by společnost měla mít jako svoji prioritu, rozvoj vzdělání je i rozvoj společnosti. Inkluzivní vzdělávání je potřeba, odbourávají se tak bariéry, které se kvůli segregovanému vzdělávání navyšují, a to formou odlišných přístupů k životu, a netýká se to jen handicapovaných, ale také menšin. Přináší to, že se děti s inkluzivním vzděláním snadněji začleňují do pracovního procesu, který je díky inkluzi mnohem pestřejší a lze si vybírat z celé řady oborů, na které se kvůli segregaci není možno dostat. Ano, má to i jiné dopady, jde i o sociální dopad, který zapřičiní to, že se děti seznámí s odlišným přístupem k různým jedincům, a tím se učí, jak v budoucnu pracovat a uvědomovat si, že jsou i jiní lidé, ne jenom ti zdatní, ale i postižení, menšiny atd., se kterými přijdou během výuky do styku a nebudou se muset stávat v budoucnu případy, kdy potkají postiženého na pracovišti a nebudou si vědět rady, jak s ním komunikovat a pracovat. Nehledě na to se tím docílí toho, že tolerance se stane součástí jejich života, tolerance je potřeba, aby jako společnost mohli fungovat. V inkluzivní škole se všichni žáci bez ohledu na zdravotní, sociální, kulturní či jiné znevýhodnění vzdělávají společně a učitelé tato jejich znevýhodnění a speciální vzdělávací potřeby vyrovnávají a odpovídají na ně různými opatřeními, která v budoucnu jsou i ku prospěchu vyučujících a usnadňují jim tím lepší přípravu na budoucí zaměstnání a obor, kterému se chtějí žáci pracovně nebo profesně věnovat v budoucnu.

Vždy má jít ve vzdělávání o jedno – o co nejlepší přístup k dítěti.

Roman Horváth, Praha

Můj názor na pana prezidenta České republiky je ten, že ten pan prezident ztratil rozum, proto má pana Ovčáčka jako poradce, aby věděl, jak má komunikovat. Pokud se mluví o prezidentovi v Čechách, vypínám rádio, televizi a myslím si své. Pokud se nebudou tyto komunity ve vzdělávání podporovat, bude to tu pro ně ještě těžší, protože my, starší generace, jsme byli vedeni k nějakým povinnostem, které nás učili jak naši rodiče, tak i ve škole. Ale pokud to tak nebude, tak si umíte o tom udělat představu, jak to tu bude vypadat za pár let.

Barbora Halířová, Tuchoraz

V minulosti jsem jako kariévní poradkyně Člověka v tísni a koordinátor podpory vzdělávání měla inkluzivní otázku denním chlebem, rozhodně za ní stojím a její udržení a rozvíjení je nezbytné. Ale sama dobře vím, jak to bylo i pro nadšené pedagogy a dobré ředitele škol občas náročné. Snad napomůže zvýšení mezd pedagogických pracovníků a postupné vzdělávání všech pedagogů... Jen si nemyslím, že s tou tzv. starou gardou pedagogů (ne všech se to týká) něco uděláme. Pan prezident, ať raději mlčí!!! A my bychom ho

měli všichni vymlčet. Pro mě byly největším problémem segregované školy, třídy a děti, s čímž je možné se i dnes někde potkávat a to je mi dost líto. Romské děti mají stejný talent jako všechny ostatní, a nejen romské, ale i všechny s nějakým handicapem, a to si myslím, snad společnost pomalu přijímá, i když zatím vidíme jen hodně negace. To nejen díky panu prezidentovi. Ale už je to rozhodně lepší než v minulých letech. Vidět děti, jak podporují své handicapované spolužáky ve výuce nebo jak je brání proti rasistickým a xenofobním urážkám je to nejkrásnější, co inkluze přináší.

Lenka Novosadová, Valašské Meziříčí

Na naší základní škole to fungovalo tak, že děti s dysgrafií a dyslexií byly odsunuty do třídy D a považovali se za velice hloupé. Byly tam 4 třídy na druhém stupni v každém „levlu“. A, B, C, D. Ve třídě A byly ty nejchytřejší děti a postupně to šlo dolů až k tomu děčku. Bylo to velice frustrující pro ty v C a D, nehledě na to, že i tam ty inteligentní děti byly. Naštěstí se toto už zrušilo.

V současné době na základní škole, kde je Jakoubek (3. třída), mají bezbariérový přístup. Mám pocit, že se o inkluzi snaží, nevím, kolik peněz na to přispívá stát, ale vzhledem k tomu, že je potřeba osobních asistentek, jak u dětí s fyzickým hendikepem, tak i k dětem s ADHD či k dětem s Dawnovým syndromem, tak je to asi finančně náročnější, ale fakt nevím. Čím víc bezbariérových škol, tím lépe, aby ty děti mohly chodit i do škol poblíž svého bydliště, ale je to určitě velmi finančně náročné, ale k tomu patří i bezbariérové město jako takové, aby jim ten pohyb byl umožněn. Pokud se ptáš na inkluzi romských dětí, tak tam mi přijde, že snad ani žádné řešení inkluze není potřeba. Že jsou to normální zdravé děti, které, pokud jsou k tomu vedeny a rodiče se jim věnují při objevování světa, tak navštěvují běžné školy a zapadnou, bezproblémově.

David Šuka, Brno

Výrok prezidenta ČR, že inkluzivní vzdělávání je příliš nákladné a raději by se měly stavět silnice, je pro mě nesmysl. Myslím si, že investice do vzdělání by měla být jednou z hlavních priorit státu. Stát inkluzivním vzděláváním investuje do budoucna. Jsem přesvědčen o tom, že přístup ke vzdělání by měl být pro všechny stejný, a to bez rozdílu.

Já osobně jsem pracoval ve školství s dětmi a mládeží ze sociálně znevýhodněného prostředí ve městě Brně jedenáct let. Z vlastní zkušenosti bohužel vím, že je velmi náročné inkluzivní vzdělávání realizovat. Musím však konstatovat, že děti a mládež ze sociálně vyloučených lokalit můžou dosahovat výběrného prospěchu na školách. Je však zapotřebí s těmito dětmi umět pracovat a věnovat se jim, což vyžaduje velkou trpělivost jak u samotných dětí, tak i u pedagogů, kteří s nimi pracují. Tyto děti mají stejné sny jako každé jiné dítě z většinové populace, některé děti chtějí být lékaři, zpěváky, podnikateli. Ne všichni však mají stejnou startovní pozici, protože jim chybí rodinné zázemí, motivace ze strany rodičů a pedagogů. Jsem přesvědčen, že i dítě, které přichází na střední školu ze „speciální základní školy“, v ní může uspět a učivo např. maturitního oboru zvládnout, neboť tento typ základních škol navštěvují děti ze sociálně vyloučených lokalit stále spíše ze sociálních důvodů než existence mentálního handicapu. Bohužel však musím opět konstatovat, že tyto děti bývá velmi těžké začlenit do běžných typů škol. Jestliže se do třídy přihlásí více dětí či studentů ze sociálně vyloučených lokalit a dětí handicapovaných, čeští rodiče své děti ihned odhlašují. Rovněž kvalita výuky na školách s většinovou populací a na školách převážně s romskými a handicapovanými dětmi je odlišná, což následně způsobuje rozdíl v počtu přijímaných dětí na střední školy.

Pokud nedojde ke změně myšlení celé naší společnosti, inkluze ve školství bude problémem. Přitom vzdělání je jednou z nejdůležitějších hodnot, kterou lze člověku poskytnout, i když výsledek není hmatatelný, jako je např. u vybudování nové silnice.

Anketu zpracovala Veronika Kačová

komentář

Kdo vyznamenal padoucha?

KAREL HOLOMEK

Na české politické scéně se dějí nepředstavitelné věci. Jsem zcela pobouřen a rozčilen tím, že komunistický poslanec Zdeněk Ondráček byl vyznamenán pamětní medailí od Svazu bojovníků za svobodu. Jako jeden z předsedů základní organizace musím se silným znepokojením říct, že hanba, která vzešla z tohoto bezprecedentního maléru, padá i na moji hlavu. Ondráčkovo působení v důležitých politických organizacích současnosti je samo o sobě výsměchem všem demokratickým principům, na nichž byl po rozpadu ostudné komunistické diktatury zřízen demokratický Český stát. Komunistická mlátička Ondráček nemá na politické scéně co dělat, a už vůbec ne dostávat jakákoliv vyznamenání. Je to skandál a ostuda. Ptám se sám sebe – jak je to možné? Celkově současné politické ovzduší silně zapáchá starou kremelskou skříní. Může za to samozřejmě i prezident Zeman, který se paktuje s ruskými a čínskými politickými lídry. V takovém prostředí lidi jako Ondráček cítí, že jako dar z pekla se vrací jejich doba. Pevně věřím, že se mýlí! Jako předseda jedné ze základních organizací Svazu bojovníků za svobodu volám po odvolání předsedy Jaroslava Vodičky.

Přežijeme i Zemanovy bláboly

V nedávné době se Miloš Zeman opět nechal slyšet a vyjádřil se na adresu Romů. Jak je jeho zvykem, šlo samozřejmě o výroky negativní povahy. Tentokrát pohovořil o romské nezaměstnanosti, která je dnes podle něj vysoká jen proto, že již nejsme součástí komunistického režimu. Dle jeho přesvědčení Romové v době komunismu pracovali jen z toho důvodu, že by jim v opačném případě hrozilo vězení. Nechci a nebudu ani doplňovat celý výrok o fackách jako účinné metodě. Nechť úroveň Zemana hodnotí každý z nás podle svého vlastního rozumu. Bohužel zatím se daří všem, jak si přeje on i jeho nejbližší tým. Jeho nejvěrnější mají velmi dobře zpracovanou analýzu společenské situace a pocitů mezi lidmi. Lido-vý přístup v naší společnosti funguje velmi dobře. O tom svědčí i obliba Zemanova vystupování na veřejnosti, které není hodné prezidenta země. Více hospodských výroků a útoků na novináře, občanskou společnost, lid-skoprávní aktivisty apod., to vše, světe div se, přináší v rámci nové doby politiky úspěch a body! Bohužel si lidé neuvědomují, že jde pouze o slova, jež jejich frustrované životy nijak nezlepší. Nespokojenosti se svými dosavadními životy trpí většina obyvatel České republiky. A přestože se situace dlouhodobě nemění k lepšímu, ve volbách dáváme mandát k rozhodování o naší budoucnosti opět těm samým. To vše vytváří podhoubí k projevům extrémismu, který má v naší společnosti čím dál větší vliv. Spolu s populismem představuje pro politiky velmi účinný nástroj, jak získávat další sympatizanty a voliče. V této věci musím být kritický i k českému školství, které na tyto jevy jaksi pozapomnělo a společnost na ně reaguje naivně, bez objektivních informací a z toho plynoucího zdravého úsudku k tématu.

Ale zpět k výročkám Zemana k nám Romům. Přicházely přirozené reakce jak ze strany romských organizací, tak i Romů samotných. Na sociálních sítích jsme si nemohli nevšimnout foto kampaně, kdy lidé sdíleli fotky ze svých zaměstnání jako nesouhlas s výroky Miloše Zemana. Tomu všemu velmi dobře rozumím. Emoce a pocit ukřivdnosti dokážou spontánně vyvolat různé protestní akce, kampaně apod. S ohledem na výše uvedené okolnosti se však domnívám, že podobné aktivity budou v případě Zemana vždy spíše kontraproduktivní.

I když jde o nejvyšší postaveného politika v České republice, je třeba si uvědomit, že jeho funkce není věčná! Pomalu a jistě běží jeho druhý a poslední možný mandát. Jsem přesvědčen, že my Romové jsme zvládli překonat v minulosti mnohem horší věci a věřte mi nebo ne, přežijeme i bláboly Miloše Zemana. Vždyť ta prohlášení nevychází ze žádných odborných studií či výzkumů, poskytujících na pravdě založenou hodnotu, objektivitu. Skutečný prezident demokratické společnosti váží každé slovo a ve svém vystupování slouží jako vzor pro ostatní politiky. Svou morální autoritou pak působí na všechny občany své země. Nic z toho však Miloš Zeman nemá!

I proto ho já osobně nevnímám jako prezidenta.

Tomáš Šuka

**Chcete přispívat na naše anketní stránky?
Ozvěte se šéfredaktorovi na romanohangos@gmail.com**

Romové a společnost

Mnoho Romů vnímá bývalé Československo jako dobu svého osobního i společenského růstu. Mohu to potvrdit, v té době jsem žil, pracoval, založil si rodinu a koupil si dům. V bývalém Československu měli Romové svoji společenskou profesi, byli to dělníci, kteří žili svým životním stylem a kulturou. Patřili nejen do nižší, ale i do střední společenské vrstvy. Mnoho Romů mělo své vlastní domy, žili aktivním občanským životem a usilovali o svůj osobní, společenský i ekonomický růst. Podíleli se i na celospolečenském růstu a bylo běžným jevem, že romská mládež byla vzdělaná. Romové byli v kontaktu s většinou společností a vzájemné soužití přinášelo prospěch nejen Romům a Čechům, ale i růstu a vývoji státu. V minulosti žilo v Čechách mnoho Romů, kteří přišli ze Slovenska. V soužití s většinou společností neměli žádné problémy. Nastoupili do práce a v kolektivu byli spolehliví a respektovaní dělníci. Češi a Romové udržovali nejen kolegiální, ale i přátelské vztahy. Po práci šli společně do hospody a také se navštěvovali. Romské děti chodily do školy společně s českými a také seděli v jedné lavici. Děti se při společných aktivitách poznávaly, rozvíjely a navazovaly přátelství. Skrze děti vznikaly dobré vztahy v rodinách i ve společnosti.

Po revoluci ale nastal obrat, se kterým Romové vůbec nepočítali. Segregace vzala Romům společenské uplatnění. Každým rokem narůstá jejich chudoba a v tomto postavení nemohou Romové být ani přínosem společnosti. Na romské chudobě má podíl i rasismus a diskriminace. Pokud stát nezačne rychle řešit tuto situaci, tak problém naroste do velkých rozměrů a potom bude jeho řešení ještě náročnější. Aby mohli být úspěšní i Romové, tak musí dostat příležitosti i oni. Občané ČR mají svá práva i povinnosti. Ale v případě Romů to tak není. Romům jsou kladeny jen povinnosti a jejich práva, to jsou jen pouhá slova na papíře. Romové jsou pořád z něčeho obviňováni, když se brání třeba rasovým útokům, tak jsou označeni jako viníci oni. Vláda sice hájí lidská práva, ale k rasismu a diskriminaci nepřistupuje zodpovědně a razantně. Odpovědní jsou i politici všech resortů. Česká vláda tuto vážnou situaci podceňuje a důsledky rasismu, diskriminace a segregace rychle narůstají.

Problematika Romů se netýká jen samotných Romů, ale celé společnosti. V otázce soužití ztratili kontakt se společností a s nárůstem extremismu stoupla proti Romům nenávisť, a tím i vyloučení ze společnosti. Romové přišli o svá občanská i lidská práva. Diskriminace vyřadila Romy z trhu práce, a tím se mnohé romské rodiny staly sociálně slabými. Myslím si, že tento stav poškodil i ČR a mnohé její mechanismy a systémy. Politická reprezentace by měla chránit své občany a česká společnost by také měla mít zájem řešit tento stav. Navíc je to v souladu s demokratickými hodnotami a principy EU.

Gejza Horváth

Jsem hrdý Rom

Každý národ či etnikum je hrdý na své kořeny a předky. Jak jsme na tom my, Romové? Naše národnostní menšina žijící po staletí ve střední Evropě, tedy v České a Slovenské republice, přinesla do tohoto regionu mnoho pozitivního. Romové bravurně ovládali umění v řemeslech jako bylo kovářství, práce s dřevem a kovem, uměli léčit koně, naše ženy a muži pletli košíky, metly. Své výrobky pak prodávali sedlákům na trzích. Pracovali na polích u bohatých sedláků, sklízeli úrodu, starali se o čistotu jejich domácností atd. Vynikali v hudbě.

Marie Terezie se starala o vzdělání našich dětí, zřídila církevní školy, kam chodili chlapi i děvčata. Nařídila sedlákům, aby se starali o romské rodiny, dali jim práci a živobytí. Vyzvala tehdejší společnost, aby Romy nazývali novým pojmenováním – „Nový Maďar“.

I přes její tvrdou asimilační politiku si Romové v tehdejší Habsburské monarchii udrželi svoje romství a zejména romský jazyk.

Přišel rok 1918 a vznikem samostatného Československa se Romové stali občany druhé kategorie, zejména po roce 1927, kdy prezident Masaryk podepsal diskriminační zákon č. 117/27 Sb. O potulných Cikánech. Toto tvrdé a nelidské opatření vůči všem Romům, nejen těm kočovným, neumožňovalo jejich rozvoj a lepší život, ale naopak. Romové starší 14 let museli nosit tzv. „Cikánské legitimace“. Tento zákon měl chránit společnost před takzvanými cikány jejich viditelným označením a izolací. K tomu měly sloužit cikánské legitimace, kterými státní orgány vyčlenily Romy ze společnosti, nahrazovaly občanský průkaz, kterým se prokazovali ostatní občané republiky. Kromě popisu držitele a jeho zvláštních znamení obsahovaly otisky všech deseti prstů, což činilo z každého Roma potencionálního kriminálního.

Vzpomínám si, jak moje babička měla u sebe tuto legitimaci a vyprávěla, jak ji musela nosit vždy u sebe a ukazovat ji každému, kdo o ni požádal. Policajtům, úředníkům, ale také polní, lesní a rybářské stráž.

To byla skutečná demokracie a svoboda první republiky? Pro náš národ už vůbec ne.

O nacistické a fašistické perzekuci a pronásledování darmo mluvit. Státisíce Romů zahynuly v německých koncentračních táborech, na území protektorátu Čechy a Morava byly zřízeny koncentrační tábory, pro moravské Romy v Hodoníně u Kunštátu, pro české Romy v Letech u Písku. V těchto lágrech veleli a zabíjeli čeští četníci.

I přes všechnu tu bolest a utrpení si náš těžce zkoušený a nenáviděný národ zachoval svou identitu i v dobách komunismu, kdy se společnost snažila Romy asimilovat, natřít na bílo a zničit vše romské.

Nepodařilo se, Romové tu jsou i v dnešních nelehkých časech, náš jazyk a romství stále žije. Proto jsem hrdý Rom, že i přes veškerá protivenství, bolest a utrpení jsme dokázali přežít. Budme hrdí na svůj původ, na naše romství a kulturu, na náš jazyk.

Není se za co stydět.

Jan Horváth

Oslavy stého výročí Romů a státu na Staré radnici v Brně

Letos jsme oslavili sté výročí republiky velkými oslavami v Praze, Brně i dalších městech a vesnicích celé České republiky. I Romové zde mají své místo, a tak se Muzeum romské kultury rozhodlo přispět k celorepublikovým oslavám, které v rámci Společného století 1918-2018 chystaly různé instituce Ministerstva kultury.

24. října v 18 hodin se naplnil Freskový sál na Staré radnici a začala dlouho očekávaná akce Romové a stát. Počet účastníků přesáhl stovku a mezi hosty jsme mohli přivítat osobnosti z řad majority a hlavně Romů. Důležitou osobou večera byl David Tišer, který převzal Cenu Muzea romské kultury z rukou veřejné ochránkyně práv Anny Šabatové. Z dalších významných osobností vzpomeňme například Petra Uhla, zastupkyni Ministerstva práce a sociálních věcí Danu Žižkovou, Martinu Horváthovou, Helenu Sadílkovou, Moniku Mihaličkovou nebo Margitu Lázokovou. Celému večeru byla přítomna i Česká televize.

David Tišer byl při ocenění odměněn bouřlivým potleskem. Dostal i velkoformátový portrét a tuniku od Eriky Vargy z dílny Romani Design. „Za ocenění velmi děkuji, velmi si ho vážím, ale vše, co tu bylo jmenováno, je kolektivní práce, a já všem, kterým se moje nápady líbí a pomáhají je rozvíjet,

mnohokrát děkuji,“ uvedl při předávání David Tišer.

Poté následovala zajímavá debata Romové a stát, kde vystoupili v panelu ředitel Odboru pro sociální začleňování David Beňák, politik a první romský poslanec Národní rady Slovenské republiky Peter Pollák, právnička Kanceláře veřejného ochránce práv Jana Mikulčíková a Anna Červeňáková, právnička působící na katedře Mezinárodního práva na Právnické fakultě UK. Současnost, minulost a také budoucnost Romů v našem státě byly hlavními body plodné debaty. Vždyť Romové se mnohdy zapojili do historických událostí a stali se

tak opravdovou součástí národního narativu. To dokládá mimo jiné i vstup historičky Lady Vikové o romských legionářích.

Posledním bodem programu bylo uvedení nové odborné publikace Muzea romské kultury k tomuto tématu: Aby bylo i s námi počítáno, s podtitulem Společensko-politická angažovanost Romů a snahy o založení romské organizace v poválečném Československu.

Celý večer se velmi vydařil, příjemnou atmosféru dokreslilo jazzové kytarové trio Los Carlos Manouche.

Kristina Kohoutová

Muzeum romské kultury

foto: Adam Holubovský

Tomáš Kačo pokřtil v Anežském klášteře v Praze debutové album

Tomáš Kačo

foto: Richard Samko

Klavírista Tomáš Kačo 12. listopadu na koncertu v Anežském klášteře v Praze pokřtil moravskou pálenkou své debutové CD s názvem My Home. Vystoupení bylo součástí série klavírních recitálů s názvem Hybatelé rezonance. Concert byl rychle vyprodán, pořadatelé proto přidali další v úterý. Kmotrem nahrávky se stal Ondřej Gregor Brzobohatý se svou ženou Taťánou.

Hudebník původem z Nového Jičína, který kombinuje směs klasické hudby, jazzu a romské muziky, ve svém sólovém koncertu s podtitulem Cikánská duše letos v únoru představil v newyorské Carnegie Hall vlastní skladby a úpravy děl Jo-

hanna Sebastiani Bacha a Fryderyka Chopina.

Absolvent Janáčkovy konzervatoře v Ostravě, pražské AMU a prestižní hudební školy Berklee v Bostonu pochází z 12 dětí. K hudbě ho v pěti letech přivedl jeho otec. V rozhovoru, který poskytl Českému rozhlasu, Kačo vzpomínal na „rozladěné, staré, polorozbité pianino“, které měli doma.

„Můj cíl je, aby za nějakou dobu označení romský nebo český klavírista zmizelo, aby zůstal jen klavírista,“ prohlásil Kačo.

„Budiž nepáleno, kupováno a posloucháno,“ popřál Brzobohatý, který si poté za Kačova dopro-

vodu zazpíval skladbu bratří Nedvědů Podvod. „Tomáš nemá žádné hudební ani jiné předsudky,“ komentoval to zpěvák, který na Kačově albu hostuje.

„Mým cílem bylo dát dohromady výběr písní, které jsou blízké mému srdci. Každá z nich má pro mne zvláštní význam, všechny do jedné ve mně vyvolávají nějakou vzpomínku a navozují pocit domova,“ uvedl Kačo. Na koncertu představil nadšenému publiku především skladby z této nahrávky, na které se jako hosté mimo Brzobohatého podíleli i Kühnův dětský sbor a basista John Patitucci, oceněný Grammy.

Po Kačovi se v Anežském klášteře 4. března představí Beata Hlavenková. Cyklus Hybatelé rezonance pak bude pokračovat 8. dubna koncertem Jana Bartoše. Cyklus uzavře Ivo Kahánek, v jehož interpretaci zazní zásadní díla světové klavírní tvorby Johanna Sebastiani Bacha, Miroslava Kabeláče, Leoše Janáčka i Ludwiga van Beethovena.

Koncertní série Hybatelé rezonance navazuje na oblíbený dvouletý cyklus Saleem Ashkar Beethoven Residency. Připravila ji firma C. Bechstein ve spolupráci s Národní galerií v Praze. **ČTK**

Policie obvinila dva muže kvůli urážlivým cedulím v Letech

Policisté obvinili dva muže kvůli umístění urážlivých nápisů o Romech u památníku v Letech na Písecku. Mohli se tím dopustit trestného činu popírání a schvalování genocidy, za což jim hrozí až tři roky vězení, řekla ČT mluvčí písecké policie Kamila Čuřínová Ingrišová. Oba proti obvinění podali stížnost, o které bude rozhodovat státní zástupce.

Jeden obviněný muž se podle mluvčí narodil v roce 1996, druhý v roce 1983. Oba jsou podle policie členy širšího hnutí, a píseckí kriminalisté proto při vyšetřování spolupracovali s policisty z celostátních útvarů.

„Vyšetřovatel vydal koncem minulého týdne usnesení o zahájení trestního stíhání dvou mladých mužů pro trestné činy popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy,“ řekla mluvčí policie Kamila Čuřínová Ingrišová.

Na případ v červnu upozornil web Romea.cz. Na cedulích rozmís-

těných v areálu památníku se kolem 20. května objevil nápis „Památník věnovaný historicky posledním pracujícím Romům na území České republiky“. K akci se hlásí web „politicko-filozofického hnutí První republika“.

„Tímto PROJEKTEM chceme poukázat na absurditu, kdy se tu vkládá půl miliardy korun do NEČESKÉHO ETNIKA, které s největší pravděpodobností za celou svou existenci u nás, (1918–2018), tolik peněz ani neodvedlo do státního rozpočtu!“ stojí na webu.

Policisté zpočátku případ vyšetřovali pro podezření z hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob. Na základě několika odborných vyjádření od historiků a institucí ale případ překvalifikovali a muže podezírají z popírání genocidy.

Nejde o první událost podobného charakteru, koncem února někdo k pomníku romského holocaustu položil prasečí hlavu.

V lokalitě bývalého tábora stojí areál vepřína, který vláda letos za 450 milionů korun odkoupila od firmy Agpi. Místo něj má vzniknout památník romského holocaustu. Vepřín převzali začátkem dubna zástupci Muzea romské kultury a podle původních plánů měl být už letos demolován.

Celá proměna areálu se ale opozdí. Vláda totiž až v září uvolnila 111 milionů na archeologický průzkum a demolici, která se proto uskuteční až příští rok. Stavba památníku by tak pravděpodobně měla začít až v roce 2021.

Táborem v Letech podle historiků od srpna 1942 do května 1943 prošlo 1308 Romů – mužů, žen i dětí, 327 z nich v něm zemřelo a přes pět stovek skončilo v Osvětimi. Z koncentračních táborů se po válce vrátilo ani ne 600 romských vězňů. Podle odhadů odborníků tak nacisté vyvražдили 90 procent českých a moravských Romů. **ČTK**

O Roma he e spoločnosť

But Roma peske leperen pre varekanutno Československo, he dikhen oda sar idejos, kana has lenge lačhes, sar baruvenas, he sar pes thovenas pro pindre. Andre oda idejos dživavas he me, keravas buti, has man romňi, čhave u cindom mange tiž kher. Andre varekanutno Československo has le Romen peskri spoločensko profesija, kerenas manualna buta, has len peskro štilos dživipen he peskri kultura. Has zaradzimen na ča andre teluňi spoločensko kasta, aľe the andre maškarutňi. But Romen has peskre vlastna khera, dživenas aktivnones, kerenas sa perdal oda, hoj len te avel lačho dživipen, he kaj pes te vazdel upre he lengri ekonomicko situacija. Peskra butaha kerenas chasna he le štatoste u paš o Roma has oda normalno, hoj o terne manuša has avri sikhade. Le Romen has kontaktos la spoločnosťaha u kada lengro jekhetano dživipen anelas chasna na ča le Romenge he le gorenge, aľe tiž le štatoske. Varekana dživenas andre Čechiko but Roma, so avile pal e Slovensko. Nahas len ňisave problemi te dživel jekhetane le gorenca. Kerenas buti, he andro kolektivos has len paťiv a has rešpektimen robotňika. Le Čechen he le Romen has na ča kolegijalno jekhetaniben, aľe ľikerenas pes he sar amala. Pal e buti džanas jekhetane andre karčma, he tiž pes vičinenas ke peste khere. O romane čhavore phirenas andre škola jekhetane le čechike čhavorenca, bešenas andre jekh lavica, he has len jekh aktiviti, prindžarenas jekh avres he ľikerenas pes sar amala. Anglo čhavore pes lačhes ľikerenas the o romane he o čechike fajti.

Pal e revolucija pes aľe ačhiľas ajso vareso, soha o Roma narachinenas. E segregacija iľas le Romenge lengro lačho than. Berš beršestar barol o romano čoripen, he andre kaja situacija imar našťi keren o Roma perdal e spoločnosť ňisavi chasna. Vaš o romano čoripen hin but došlo he o rasismus he e diskriminacija. Kim o štatos nachudela aleha vareso sig te kerel, ta ada problemos avka barola upre, hoj palis avela meksa phareder leha vareso te kerel. Hoj le Romen te avel la demokracijatar chasna, ta musaj he len te del šancija. Andre demokracija hin sakones peskro pravos he o povinnosti, aľe le Romen na. Pal o Roma pes kamen ča o povinnosti, aľe lengro pravos, oda hin ča šukar lava pro papiris. O Roma hine furtom vaš varesoske došale, hine došale the akor, sar pes braňinen le rasticke atakenge. E vlada terďol vaš le manušengro pravos, aľe ki o rasizmus he ke diskriminacija la nane lačho he razantno pristupos. Vaš ada hine došale he o politika andal aver rezorti. E Čechiko vlada kaja situacija nalel avka, sar bi kampelas, the e bibacht, so anel o rasizmus, e diskriminacija, he e segregacija sigo barol. E romaňi problematika imar pes natikinel ča le Romendar, aľe he calona spoločnosťatar. O Roma našade o kontaktos la spoločnosťaha, o ekstremismus bariľa upre meksa buter.

O Roma hine tradle avri andal e spoločnosť. Našade peskro pravos a e diskriminacija len namukhel pro tarhos le butenca. Ačhiľas pes len dar socijalna slabe manuša. Gondolinav mange, hoj kada savoro kerďas bibacht la Čechikonake, he lakre varesave mechanizmenge he le sistemenge. E politicko reprezentacija bi kamelas te zaačhel peskre občanen a o gore bi kamenas tiž aleha vareso te kerel, hoj kala problemi te našľon avri. Hin oda idea, so džal vast vasteha la demokratizacijaha he le EU principenca. **Gejza Horváth**

Som barikano Rom

Sako nipi, nacija hin barikane pre peskere anglune, pro peskero čirlatuňipen. Sar terďuvav amen o Roma? Amaro nacionalno nipos, so dživel šel berša andre maškarutňi Europa, adaj andro Čechiko the Slovensko republika, andas but lačhipen. O Roma mištes džanenas te kerel charťikaňi buti, le kašteha the trastenca, džanenas te sasťarel le grajen, amare džuvľija the o murša khovenas o košara, šulaďa. Peskere buta bikenenas le barvale chulajenge andro gava. Kerenas pro maľi, kidenas o bandurki, o dživa, kerenas žužipen andro gadžikane khera etc. Džanenas te bašavel.

E Maria Terezia dikhelas pro sikhľuviben čhavengero, zathodas o cirkevna školi, kaj phirenas o murša le o čhaja. Phendas le chulajenge, kaj te dikhen pro romane fajti, dine len buti the dživipen. Phendas le manušenge, kaj te vičinen le Romen „Nevo Ungro“. Choc sas zoraľi asimilačno politika, o Roma peske ľikerde andre puraňi Habsbursko monarchija peskero romipen the e romaňi čhib.

Aviľas berš 1918 the sar ačhiľas korkoro Československo, o Roma ačhile naciji dŭjto kategorija, buter palo berš 1927, kana o Masaryk čhindā tele o diskriminačno zakonos n. 117/27 Sb Pal phirade Roma. Ada zoralo the namanušengero thodľipen prekal savore Roma, na ča pal o phirade, nadelas drom kjo feder dživipen. O Roma phureder sar 14 berš mušinenas te hordinel o „Cikánske legitimacii“. Ada zakonos majinelas te chasňarel le nipen angle sar pes phenelas cikán lengero dikhiben the izolacija. Oleske sogalinlas o cikan-ske legitimacii, savenca o nipi tele marde savore Romen, nasas len ajse legitimacii sar le gadžen. Odoj sas lengere nava the romane, tiž o ispidle vastengere savore deš angušťa, so kerelas le Romendar bertenoša. Leperav mange, sar miri phuri daj sikhavelas odi legitimacija the vakerelas, sar mušinelas savorengre la te sikhavel. Le phandlengre, le rajenge, so dikhenas pro maľi, veša the mačhe.

Oda sas čačikaňi demokracija the sloboda pal perši republika? Prekal amari nacija na. Pal nacisticko the fašisticko perzekucija hjaba te vakerel. Šel eze- ra Roma mule andro němcka koncetračna tabora, andre phuv Protektoratos Čechi the Morava sas kerde koncetračna tabora perdal moravska Roma andro Hodonín pašo Kunšťatos, perdal čechike Roma andro Lety pašo Písek. Andro kola tabora sas zorale the murdarenas o čechike šingune. Choc pal adi bari dukh the meriben amaro phares mardo the nakamado nipos peske garuďas peskero romipen the pašo komunisti, kana o jekhetaniben kamelas le Romen te našavel, te makhel len pro parnes the savoro romano te našavel.

Naačhiľas pes avka, o Roma adaj hine the dživen the adadľives andre adi naloki vrama, amari čhib the romipen sakoj dživel. Vašoda som barikano Rom, choc prekal bari dukh the mariben predžidľiľam.

Avas barikane pro peskero romipen, khatar sam, pre amari kultura the čhib. Nane vaš soske pes te ladžal. **Jan Horváth**

Romano jilo

Sar tosara ušřilom, ta mange chudřom te giřavel jekh phurikaři romaři gifi, savi peske tiř giřavelas miri baba. Kerřom mange kava, labarřom mange e cigareta, phundravav e cikřori blakica pre dvora, the phenav mange, sar mange ehin lařhes korkoreske. Beřav andro cikno kher dur khatar o dřene andro foros. Phirav mange andro veř pro kařta, korkoro mange pro bicigřos dřav andre sklepa te cinel koda, so mange kampol te tavel. Rado tavav, sar somas terno, ta keravas kucharis andre restauracija. Raři mange avri kerav jagori, lav avri e gitara the chudav mange te bařavel romane giřora. Varekana he khelav, nane man kaha, aře oda navadřinel, me rado khelav korkoro. Som palřkerdo.

Leperav, sar man ehas barvalo dřivipen la pirařaha. Motoris, baro kher. Lecinahas peske andre cuzini, the samas sar gadře. Sar řaj phenav řařipen, me but rado kalestar nasomas. Kamavas, hoj mira pirařa te avel bacht, hoj la te avel savoro, so kamelas. Sako kurko lake cinavas neve vigana, topanki, vořavki. Diřhuvelas avka sar kole rakřija andal o reklamı andre televiza. Ajci love pre late avri diřom, řařes somas sar dilino. The joj mange chochavelas.

Rakhřam pes jekhvar řinaje pre zabava, ehas mange pal o tranda berř. Ehas mange pre dzeka the me lake. Viřinelas pes Sořa. Khelahas peha, vakerahas peha the ehas amenge lařhes. Diřom lake o řislos, hoj mange te viřinel, the dikhaha pes, dřaha peha avri. Pal o duřto dřives mange viřindřas the geřam peha avri, zakamařam pes andre peste. Joj kerlas buři andre jekh firma mařkar gadře. O gadře la rado dikhenas. Me lake pal mande phendřom, hoj kerav buři andre kuchņa, andre jekh restauracija. Ta dřanen, so ehas palřis, kamelas, hoj lake vareso te tavav. Man ehas cikno kher, nařři la řiřom ke mande, aře varekana ke ma sovelas, the vakerahas peha dulhones calo rat.

Sar peřas jepař berř, so peha phirahas, ta řiřom pujřka pro kher, the savoro, so kampolas andro nevo kher, sa cindřom the pořindřom. So peske phendřas, so kamelas, me sar dilino sa cindřom the pořindřom. Samas terne the but andre peste zakamade. No, ta peske kavka dřivahas, vareko bi phenelas, pro Roma hoj oda ehin baro barvařipen. Menge oda avelas tiř varekana andro řero, aře naleperavas upre.

Phirahas sako andre buři, joj avelas khere varekana raři, phenelas, hoj la ehin but buři. Me lake pařavas, ta o chaben, so tařom perdal amende dujdřene, ta řařom upre a geřom te sovel. Lakri familřija ehas barvaři, ehas la da gadřo, barvalo. Miri familřija řori, duj pheņa, jekh terneder phral, savo pes viřinlas Milan. Samas rado, hoj sam peha, he te la da le dades ehas cikne thana andro kher. Tavelas e daj sar avřam la te dikhel, kerřas amenge skamind. Bařavahas the le pheřenca giřavahas. Ehas phe-rasa. Miri piraři pre amende řa dikhelas. Asalas amendar, aře romanes but te vakereľ nadřanelas.

Samas aver, he te pes kamahas. Jekhvar raři mange phendřa, hoj bi kamelas te dřal peske pre dovolenka, aře na manca, aře peskre kamaratkenca khatar buři. Hoj peske kamel te odpořivinel. Somas kalestar řeporo sar dilino, aře phendřom lake, hoj me dřal, te oda kamel.

Geřas le rakřijenca andro Egypt. Molas oda calkom but love, aře lake oda navadřinelas. Rado peske phirelas upre tele. Ta pes peha rozluřindřam, geřom laha jepař drom. Diřholas pes mange varesar aver, sar te bi mandar denařelas. Pařavas lake abo na?

Ehas kalestar kurko, the joj mange aři naviřindřas, aři napisindřas. Ehas mange pal late phares, nadřanavas ři dolecindřas lařhes, abo so sar. Ta khatar buři zuřinem mange tařom řeporo, piřom mol, the geřom te pařřol. Tosara mange avel smska, the dikhav ode pisimen: „Palřkerav vař savoro, aře man hin miro dřivipen adaj andro Egypt, ehin man rom the řhajori. Sar somas ke řeřhiko republika, ta mange odoj vareso kampolas te viridzinel, the somas odoj pre dovolenka the pre zabava, the odoj pes prindřardřam. Imar mange řigda napisin. Nane man ajso romano jilo sar tut the tira familřija. Amen sam sar gadře, the mange pes pařisařol.“ No, devloro! Nadřanavas, so pre kada te phenel, řa peske kerřas lařhes, řa man viuřindřas. Dukhalas man o jilo, pařavas lake, ehas miri perři dřuvři, kaha dřivavas.

Veronika Kařovř

Amari romaři řhib

Internacionalno dřives pal romaři řhib	Mezinřrodnı den romskřho jazyka
Vakeras romanes?	Mluvıme romsky?
Varesave na.	Nřkterři nikoliv.
Ladřan pes te vakereľ.	Stydři se mluvit.
Bisteren pre peskero romipen.	Zapomřnaji na svř romstvı.
Pařo komunisti nařři vakerahas romanes.	Za komunistř jsme nemohli mluvit romsky.

Vakereň řhavorenca gadřikanes, phenenas o uřitřela.	Mluvte s dřtmi řesky, řřkali uřitřelř.
---	--

Feder sikhřřona andre řkola.	Budou se řip uřit ve řkole.
Oda nane řařipen.	To nenı pravda.
Le řhavoren biřhavenas andro zvřařřna řkoli.	Dřti posřlali do zvřlřřtnıř řkol.
O jekhetařiiben nakamelas godřaver Romen.	Spoleřnost neřřřla chyřře Romy.

Adadřives o Roma bisterde pre dajengeri řhib.	Dnes Romovř zapomněli na svou mateřřřtinu.
---	--

E řhib hin nekkuředer, so amen hin.	Jazyk je to nejceennřřři, co mřame.
So amenge mukhle amare daja the dada.	Co nřm zaneřali naři rodiře.
Ma bisteren prřda.	Nezapomeři na to.
Sikhaven peskere řhaven romanes.	Uřitě svř dřti romsky.
řaj dřanen te vakereľ řeřhika the romanes.	Mohou umřit mluvit řesky i romsky.

Keci dřanes řhıba, ajci sal manuř. Kolik znřř jazykř, tolikrřati řji řlovřkem.

Jan Horvřth

Kdybych...

Foto: M. J. / Shutterstock.com

Nechřpu, jak se to mohlo tak zvrtnout. Proř se to muselo střt? Proř? Asi se divite, proř tady tak nařıkřm, mřľ bych zařit od zařřtku. Kdyř jsem byl malř, vřechno bylo super. Jsem jedinřřek. Moji rodiře mř miluři nade vře. Ař kdyř mi bylo asi tak přt let, zařal jsem si vřımat malřch, ale jıřtřch zmřn. Třeba ře v lednici nebylo řřdnř jıdlo, ale plno rřznřch lřhvı, kterř jsou snadno rozbitnř a vřbec nechutnaji doře, jak jsem brzy zjıřtil. A taky jsem si vřıml, ře doma je vıc hluku a řevu. Na zařřtku jsem si mysleľ, ře je to nřjakř hra a tak jsem řval taky. Ale to situaci jeřř vıc zhorřovalo. Po nřjakř doře jsem slyřel rřny a mnohokrřt jsem vidřľ matku bezmocnř leřet na zemi. Vřďycky jsem byl bezproblřmovř chlapec, ale kdyř jsem sřm pocıřti tu bolest, co cıři mř matka, zařľt jsem se hrouřit. A to doslova. Hodnř jsem zhubnul, pořřad jsem mřľ řpatnou nřladu a nic se mi neřtřlo. Do řkoly jsem přestřl chodit. Niřemu jsem se neuřil, nic jsem neumřľ. Jednu chvıli mi bylo tak hroznř, ře jsem řtřľ umřřit. Ale pak se stal zřzrak! Rodiře se rozvedli. Mořřnř si řřkřte, ře jsem nřjakř divnř, kdyř z toho mřm radost. Ale od tř doby je mi mnohem řip. Vřem je řip. Kařďy z rodiřř bydlı sřm a jř se u nich střřidřm. Uř neřři takovř blbosti jako předtřm, ale mluvi spolu jen o dřľeřitřch vřeřech a vřechno je hned klidnřřř. I kdyř je mi trochu řito, ře je nevidım kařďy den pohromadř. Rozhodnř je to lepřř, neř vidřt mřmu leřet v bolestech na zemi. Cıřil jsem se řip. Byľ jsem to zase jř, starř veselř Radek. Mřľ jsem radost z toho, ře dali na mř rady a rozvedli se. Čtřľi mř vidřt řřastnřho, tak to uďřlali. Kdyř jsem si mysleľ, ře uř je vřechno OK, tak se stalo nřco hroznřho. Maminka zemřela na infarkt! Vřďycky mřla problřmy se srdcem a zřchvaty byly na dennım pořřadku, ale třta jı z toho vřďycky nřjak dostal. Teď u nı nebyľ. Kdyby spolu pořřad řili, maminka by tady nejřpıř pořřad byla. To vřechno kvřli mřľ! Kvřli mř zemřela a kvřli mř se třta psychicky zhrouřil a taky zemřel. Kdybych to jen vřechno neřal před lety břit. Kdybych mamce pořřad nřco nevyřřital, nepıla by tolik. Kdybych se nenarodil, třta by ji nebil, nebo by nebil alespoň mřľ! Kdybych, kdybych...

Zřstřl jsem sřm. Mř jedinř nadeře byl mřj jedinř kamarřad Ben,

kterř mř podrřel v mřch nejhorřřch chvıřch. Přestřřoval jsem se k nřmu. Ben jeřř studoval střednř řkolu. Asi bych mřľ i jř, ře? Ale jaksı na to nemřm sılu. Zařal jsem si teda hledat rovnou prřci. Ale nikde mř neřtřľi. Kdo by taky řtřľ nřkoho, kdo nemř dokonřenou ani zřkladnř řkolu? Nemřľ jsem ani na jıdľlo. No vlastnř, nemřľ jsem na nic. Ben a jeho rodiře mi se vřım pomřhali. Ale jř nevřďřľ, kudy dřľ. Proklřnal jsem se, ře jsem nechodil do řkoly. Kdybych aspoň dodřľal zřkladku, mřľ bych vıc mořřností neř mřm teď. Ben se mi ze vřeř sil snařil pomocť a snařil se, abyř dostal nřjakou prřci. „Co kdybys řel třeba na prodavaře? Tam mysľım nic dřľeřitřho vřďřt nepotřebu-jeřř,“ zeptřl se mř Ben. „Kdepak, jř jsem na takovř vřci řplnř jelito. Vřřchnı by se mi smřli,“ odpovřďřľ jsem mu. „Tak bys třeba mohl nřkde uklızet?“ snařil se mř přesvřďřit. „To vřbec. Jř na takovř vřci nejsem a jeřř by to vypadalo bıdnř. Takovř hlupřk a uklızi,“ pomysleľ jsem si. I kdyř jsem jeho nřvrhy vřďycky zavrhnul, vřďycky jsem je pak vyzkouřel. Ale na prodavaře ani nikam jinam mř nevzřli. Kvřli nızkřmu vzdřľřnı. A tak jsem řel zkusit toho uklızeře. A vřřnř, vřřchnı mı nadřřizenı se mi smřli. Tak mladř a uklızi zřchody! Haha-ha. Kdyř jsem se prodıřal kopami ucpanřch zřchodř, přemřřleľ jsem o tom, co by bylo kdyby... nedomyřleľ jsem to. Mřľ jsem moc prřce.

V noci jsem řel z prřce k Benovi. Prochřzel jsem kolem mostu a najednou mř napadla jedna vřc. Co by se stalo, kdybych to uďřľal? Truchľil by pro mř nřkdo? Ne! Ben? Spıř by se mu ulevılo. Podıřval jsem se dolř z mostu a uvidřľ jsem tam malřho chlapec. Sedřľ tam celř řpi-navř v potrhanřch hadrech a plakřl. Pak odnřkud z křvı vyřel vřřř chlapec, podobnř tomu malřmu, sedľ si k nřmu a taky plakřl. Hned po nřm vyřel vysokř dospıřvajıci chlapec a taky se dal do plře. Kdyř jsem si je vřechny pořřadnř prohlıd-nul, pochopil jsem, ře kařďy z nich jsem vlastnř jř sřm. Ten poslednı, dospıřvajıci, odrřřel mř v třto doře, prřvř teď. Pobreřel si, pak se ale postavil a zpřıma se na mř podıřval. Dıřali jsme se navzřjem do oři a mnř to přıpadalo jako vřřnost. Dıřřľ jsem se vlastnř do svřch oři a nepoznřval jsem je. Nebylo v nich nic hezkřho. Vidřľ jsem v nich jen chlad, smutek, stud a velkř otaz-

nıř. Najednou jsem třsnř vedle sebe uslyřel hlas: „Pokud TY se mřř za hlupřka, tak tř tak vıři vřřchnı! Vřř si a lidi budou vřřit v TEBE.“

Pak si uř nic nepamatuju, jen to, ře jsem se probral leřıcı na zemi pod mostem. Ře bych usnul? Střle jsem mřľ v hlavř jen ten hlas, toho chlapec a ty oři. Co to mřlo zname-nat? Byľ to sen nebo ne? To byly otřzky, kterř jsem si poklřdal po-kařďř, kdyř jsem kolem toho mostu prochřzel. Vřďycky, kdyř jsem se podıřval dolř, vidřľ jsem jen ty oři s velkřm otaznıkem. Rozhodľ jsem se, ře musım nřco se svřm řıvotem uďřľat. Ben mř doma douřo-val. Zařal jsem chodit na střednř řkolu a vře se mřnilo k lepřřmu. Jednou v noci jsem si vřıml dıřky, kterř střla u toho mostu. řel jsem k nı a řekl jsem jı, ař to nedřľř. Povřďřla mi, ře ji opustil přřtel a ona bez nřho nemřře řit. Radil jsem jı, co mř dřľat a ře jı za to nestoři. Povıřľľ jsem si s nı asi hodinu, potom mi moc dřřkovala a odeřla s řsmřvem domř. Od tř doby jsem takhle pomohl hodnř lidem. Ben řekl, ře je to nejřpıř tım, ře jsem si prořil takovř pekľo.

Od tř doby ubřřlo nřkolik let a ze mř je uznřvanř psycholog. Mřm svřj dřm a rodinu. Teď uř vım, ře vřechno to pekľo, co jsem si prořil, se muselo střt. Vřechno to na sebe navazuje. Kdybych si v dřřstvı neprořil to, co jsem si prořil, nikdy bych třm lidem nedokřzal pomocť. Kdybych dodřľal zřkladku, nikdy bych se nedostal k uklızenı. Kdybych nebyľ uklızečem, nikdy bych neprochřzel kolem toho mostu. Kdyby se tohle vřechno nestalo, nikdy bych nebyľ tam, kde jsem teď. A kdybych se nenarodil, dost lidi by přıřřlo o řivot. Občas kdyř se podıřvřm z toho mostu, vidım tam zase ty oři, ale otaznıř zmızel a oři jıř jsou plnř lřsky.

A kdybych se nikdy nenarodil, nikdy byste si nepřřeřtľi tenhle přıbřh a nepouřřili byste ře, ře vřechno, co v řivotě prořřvřte, ař dobrě ři řpatnř, se dře kvřli nřřemu vel-křmu. A proto se nikdy nevzdřvejte a vřřte na lepřř zıřřky. A kdyř budete tak moc na dnř, ře se budete řtřř zabıt, tak jako kdysi jř, tak jste sobci, protoře jste tolika lidem mohli pomocť a kdybyste jim pomohli, zmřnilo by to i vřř řivot. Tak honem, dřeřte nřco se svřm řıvotem, ař si o vřs mřřu taky přř-řıřt...

Lili

Te bi kerd'omas...

Naacha'uvav, sar pes oda avka nalačhes šaj ačhi'las. Soske pes oda mušind'as te ačho'! Soske? Talam peske phenen, soske adaj avka rovav, majinavas bi te vakerel, sar oda kezdind'as. Sar somas čhavoreske, savoro has suprovo. Somas ča me korkoro. Miri daj le dadeha man but rado dikhenas. Sar mange ehas pandž berš, ta polokes dikhas averipen. Hoj andre lednička nahas chaben, ča varesave cak'li, so pes sig phageren a so nalačhes chu'inen. Has khere buter vika a buter pes ričinelas. Poperšo mange gondolind'om, hoj pes amen avka bavinas, ta ričinavas he me. Afe has oda mek goreder. Palis šunavas he mariben a la dajora rakhavas te pašol pre phuv. Šoha man nahas ni-save problemi, afe sar prindžard'om koja dukh so miri daj, ta oda imar nafikeravas avri. Šu'ifom avri, nič man nabavinelas, a nič pes mange nakamelas. Naphiravas andre škola. Nič man nasikhavavas, nič nadžanavas. Jekhvar mange has avka phujes, hoj kamavas te merel. Afe palis pes vareso ačhi'las! E daj le dadeha pes rozmukhle. Talam tumenge phenen, hoj som varesavo d'ivno, bo som olestar lošardo. Afe ehin mange feder. Savorenge hin feder. E daj bešel avrether, o dad tiž. Jekhvar som ke leste a jekhvar ke late. Imar peha navakeren pal o diliņipena sar akor, vakeren peha ča pal oda, so kempel a savoren hin smirom. Hin oda feder, sar te dikhel la dajora te pašol andro dukha pre phuv. Čujinavas man feder. Somas oda igen me. O phuro lošardo Radkus. Somas barikano olestar, hoj pes amare rozmukhle. Kamenas man te dikhel bachtales, ta pes rozmukhle. Sar mange gondolinavas, hoj imar hin savoro lačho, ta pes ačhi'las vareso but nalačho. Miri dajori mu'las! Čhind'ilas lake o jilo. Imar dulhones la has nasvalo jilo a sako d'ives odperlas, afe o dad la olestar dochudelas. Akanak paš late nahas. Te bi peha mek dživenas, ta e daj mek dživelas. Oda savoro vaš mange! Vaš mange mu'las a vaš mange o dad diliňa'il'as avri a taj mu'las. Soske namukhl'om avka, sar savoro akor has? Te bi la dake mindig vareso nagind'omas avri, ta bi ajci napi'ahas. Te bi man nau'il'omas, o dad bi la namard'ahas. Nebo bi namard'ahas man! Te bi, te bi...

Ačhi'om korkoro. Likerlas man ča jekh miro kamaratos o Beños. Thod'om man te bešel ke leste. Mek pes sikhavlas pre sredno škola. Talam bi majinavas he me, na? Afe nahas man upre zor. Ta rodavas mange but'i. Afe ničhaj man nakamenas. Ko bi kamelas varekas, kas nane aňi zakladno škola? Nahas man aňi pro chaben. Nahas man pre nisoste. O Beños he leskri daj he dad mange savoreha šegetinenas. Afe me nadžanavas, so te kerel. Koškeravas man, hoj naphiravas andre škola. Te bi dokerd'omas aspoň e zakladka, ta bi manca oda av'lahas feder. O Beños mange šegetinelas a kamelas, kaj mange te rakhav varesavi but'i. „So te bi ge'alas pro prodavačis? Kodoj tuke nič baro nakampol,“ phuč'las mandar o Beños. „Káááj, me som pre kada goj. Savore bi man asanas avri,“ phend'om leske. „Ta šaj džas varekaj te pratinel,“ phend'a mange. „Ta kada na, me pre kada nasom a mek bi oda dičholas čores. Ajso dilino a mek pratinel,“ gondolind'om mange. Nakamelas pes mange, afe ge'om kodoj, kaj man bičhad'as. Afe aňi pro prodavačis aňi ničhaj aver man na'ile. Ta ge'om te skušinel te pratinel. A čačes mandar savore asanas. Ajso tero a pratinel o budara! Hahaha. Sar pratinavas o khulale budara, ta gondolinavas, so bi, te bi... nadogondolind'om oda. Has man but but'i.

Ra'aha andal e but'i džavas ko Beños. Pregel'om khatar o mostos a palis mange av'las andro šero, so bi pes ačhi'las, te bi oda keravas. Rovelas bi pal ma vareko? Na! O Beños? Dikh'om tele andal o mostos a dikh'om odoj cikne čhavores. Bešelas odoj andro melale a pharade grati a rovelas. Palis varekhatar av'las avri bareder čhavoro, so dičholas sar oda cikna a taj rovelas. Mind'ar pal leste av'las avri bareder, imar soplakos, a taj rovelas. Sar pre lende savorende dikh'om, ta ačhi'om, hoj jon hine me. Koda najbareder, najphureder lendar, somas me, sar som akanak. Rovkerlas peske, palis afe terd'ilas a dikh'las mange andro jakha. Doav'las mange, hoj dikhav andre mire jakha, afe naprindžaravas len. Nahas andre lende šukariben. Has odoj ča nalačhipen, pharipen he ladžišagos. Palis paš mande šund'om hangos: „Te TU tut dikhes sar dilino, ta palis savore tut avka dikhena! Pa'a tuke

a o manuša palis pa'ana andre TUTE.“

Nič buter mange naleperavas, ča oda, hoj paš'uvavas tel o mostos. Zasufom odoj? Mindig mange has andro šero ča oda hangos, oda čhavoro, ole jakha. S'oda znamehinlas? Has oda suno abo na? Has oda phučkeribena, so mandar phučavas mindig, sar predžavas pal oda mostos. Phend'om mange, hoj mušinav mire dživipnaha vareso te kerel. O Beños man khere sikhavlas. Phiravas pre sredno škola a savoro has imar feder. Jekhvar ra'aha dikh'om džuvla pr'oda mostos. Ge'om ke late a phend'om lake, hoj oda te nakerel. Phend'as mange, hoj la mukhl'as o pirano a hoj bi o leskro našti dživel. Phend'om lake, so majinel te kerel. Talam jekh ora laha vakeravas, palis mange pa'ikerd'as a asabnaha ge'las khere. Olestar avka šegetind'om mek but manušege. O Beños phend'as, hoj oda hin vaš oda, bo he me mange predžid'om pharo dživipen.

O berša džanas a mandar pes ačhi'las psychologos. Hin man miro kher he miri famil'ija. Akanak džanav, hoj savoro so pes mange ačhi'las, mušind'as avka te avel. Savoro andre peste pasinel. Te bi man naav'lahas čhavoreste ajso dživipen, ta bi nadžan'omas, sar ole manušege te šegetinel. Te bi dokerd'omas e zakladka, ta bi man nadochud'omas paš o pratišagos. Te bi napratind'omas, naphird'omas bi khatar oda mostos. Te bi pes kada savoro naačhi'las, ta bi adađives naav'omas kodoj, kaj som akanak. A te bi man nau'il'omas, ta bi but manuša mule. Varekana, sar dikhav tele pal o mostos, ta pes mange sikhaven pale kole jakha, afe imar hin andre lende baro kamiben.

A te bi man šoha nau'il'omas, ta bi tumenge nagind'anas ka'la paramisa a nadžan'anas bi, hoj savoro so pes tumenge ačho, či lačho vaj nalačho, pes ačho vaš varesoste baro. A vaš oda tumen šoha ma cirden pale a pa'an pro feder aver d'ivesa. A te tumenge varekana avela avka but nalačhes, hoj tumen kame-na te mardarel, kavka sar akor me, ta san nalače, bo šaj šegetinen ajci manušege a te lenge šegetinena, ta tumen avela aver dživipen, feder dživipen. Ta sigo, keren vareso tumare dživipnaha, kaj mange pal tumende taj vareso te peginav. **Lili**

Fotbalový turnaj

Po prázdninovém trénování fotbalu na dvoře našeho charitního nízkoprahového zařízení Ambrela v Třebíči, se na konci října uskutečnil fotbalový turnaj.

V pátek 26. 10. v 15.00 se na stadionu TJ Sokol Třebíč sešel skautský oddíl 2. smečky vlčet a klienti nízkoprahového zařízení Ambrela, aby proti sobě sehráli fotbalový turnaj o zlatý pohár. Po prvním poločase, kdy byl stav utkání 0:0, se kluci z Ambrely vybičovali k překvapivému výsledku 3:0. Zaslouženě si odnesli pohár i sladkosti. Vše proběhlo ve sportovním duchu, bez nadávek a urážek, za což oba týmy pochválili jak rozhodčí tak vedoucí. Kluci se už teď těší na jarní odvetu.

Marie Pořízová
vedoucí Střediska sv. Dona Bosca
foto: archiv Ambrela

Romské srdce

Když jsem ráno vstával, začal jsem si zpívat jednu starou romskou píseň, kterou si také zpívala moje babička. Udělal jsem si kávu, zapálil cigaretu, otevřel jsem malé okno do dvora a říkám si, jak mi je dobře samotnému. Bydlím v malém domečku daleko od centra. Chodím do lesa pro dřevo, jezdím na kole do obchodu nakoupit si, co zrovna potřebuji k vaření. Rád vařím, když jsem byl mladý, tak jsem pracoval jako kuchař v jedné restauraci. Večer si venku udělám oheň, vezmu si kytaru a začnu si hrát romské písničky. Někdy i tančím, nemám sice s kým, ale to nevadí, já rád tančím sám. Jsem vděčný.

Vzpomínám si, když jsem měl peníze se svou dívkou. Auto, velký dům. Letěli jsme si do ciziny a byli jsme jako Češi. Abych pravdu řekl, já jsem z toho moc velkou radost neměl, chtěl jsem jen, aby moje holka byla šťastná a měla všechno, co chtěla. Každý týden jsem ji kupoval nové šaty, boty, parfém. Vypadala jako z reklamy z televize. Tolik peněz jsem za ni utratil, opravdu jsem byl jako blázen.

Potkali jsme se jednou v létě na diskotéce, bylo mi třicet let. Líbila se mi. Jmenovala se Soňa. Tančili jsme spolu, povídali si a bylo nám spolu dobře. Dal jsem jí své telefonní číslo, aby mi zavolala a abychom se mohli vidět, že půjdeme spolu ven. Za dva dny mi zavolala a šli jsme spolu ven, zamiloval jsem se do ní. Ona pracovala v jedné české firmě. Češi ji měli rádi. Měla spousty kamarádek. Já jsem jí o sobě řekl, že pracuji jako kuchař v jedné restauraci. Tak potom si umíte představit, co bylo dál, chtěla, abych jí něco uvařil. Měl jsem malý byt, nemohl jsem ji vzít ke mně, ale někdy u mě přespala a povídali jsme si celou noc.

Když uběhlo půl roku, co jsme spolu chodili, tak jsem si vzal hypotéku na dům a vše, co bylo potřeba, tak jsem nakoupil a zaplatil. Vše, co řekla, to měla. Já, jak blázen, jsem vše koupil a zaplatil. Byli jsme mladí a já jsem se do ní zamiloval. No, tak jsme si takhle žili, někdo by řekl, že je to na Romy moc velké bohatství. Mně to taky někdy přišlo do hlavy, ale nemyslel jsem na to.

Chodili jsme každý do práce, ona chodila domů někdy v noci, říkala, že má hodně práce. Já jsem jí věřil, jídlo, které jsem pro nás připravil, jsem snědl a šel spát. Její rodina byla bohatá, její táta byl bohatý Čech. Moje rodina chudá, dvě sestry, jeden mladší brácha Milan. Byli jsme rádi, že jsme spolu, i když rodiče neměli velký byt. Když jsme přišli na návštěvu, hráli jsme a se sestrami zpívali. Byla sranda. Moje holka se na nás jen dívala. Smála se nám, ale romsky moc mluvit neuměla.

I když jsme se milovali, byli jsme každý jiný. Jednou večer mi řekla, že by ráda jela na dovolenou, ale ne se mnou, ale s kamarádkami z práce. Že si potřebuje odpočinout. Zdálo se mi to trochu divné, ale řekl jsem jí, ať jede, jestli chce. Nevěděl jsem, že mi lže.

Letěla s kamarádkami do Egypta. Letenka stála celkem dost, ale jí to nevadilo. Ráda jezdila všude možné. Tak jsme se spolu rozloučili, šel jsem ji doprovodit. Zdálo se mi nějaká jiná, jako kdyby ode mě utíkala. Věřil jsem jí, nebo ne?

Uběhl celý týden a ona se ani neozvala, ani nenapsala. Bylo mi po ní smutno, nevěděl jsem ani, jak doletěla. Tak po práci unavený jsem si uvařil, napil se vína a šel jsem spát. Ráno mi přišla sms a vidím tam napsané: „Děkuji za všechno, ale já mám svůj život tady v Egyptě, mám muže a dceru. Když jsem byla v České republice, tak jsem si tam musela něco důležitého vyřídit a taky jsem tam byla na dovolené a taky na diskotéce, kde jsme se poznali. Už mi nikdy nepiš, nemám cikánské srdce jako ty a tvoje rodina. My jsme jako Češi a mně se to moc líbí.“ Ach bože! Nevěděl jsem, co na to mám říct, jen jsem ji udělal dobře, jen mě zneužila. Bolí mě srdce, byla to moje první holka, se kterou jsem žil.

Veronika Kačová

Flamenco v Novém Jičíně s lektorkou Janou Šafaříkovou

V rámci tanečního projektu Esence ženy a tance proběhl v Novém Jičíně 1. listopadu v 17 hodin workshop flamenska s lektorkou tance Janou Šafaříkovou z Brna. V tanečním studiu Dance Mix se ženy v tanci ponořily a sjednotily, našly si čas samy na sebe a byly samy se sebou přítomné.

Flamenco klade důraz na emoce a náladu. Flamenco je hudebně taneční kultura, jejíž kolébkou i současným centrem je Andalusie na jihu Španělska. Vzniklo mezi cikány, kteří tam v 15. století doputovali z Indie přes Pákistán a Egypt. Proto se ve flamenku vlastní cikánská kultura mísí se španělskou, indickou, židovskou a arabskou.

Ženy si mohly s Janou Šafaříkovou vyzkoušet nejen tradiční bohatě ušité sukně, ale naučily se základní pohyby nohama, rukama a celým tělem. Prožitek z tance byl pro každou jedinečným a neopakovatelným.

Flamenco je lákavým tancem pro všechny, kteří se nebojí sami sebe ani okolí. Je to vášně, jak si k sobě najít ještě větší lásku. Ne každá žena cítí potřebu se projevit, ale věřím tomu, že jednou k tomu na-

jde odvahu. Také jsem si všimla, že tanec má na ženy obrovský vliv na úrovni osobní i sociální. Všem zúčastněným děkuji a těším se na další spolupráci.

text a foto: Veronika Kačová

Fotografická výstava Andreje Pešty, Mire sveti / Světy Andreje Pešty představuje také část z fondu Andreje Pešty na fotografii jeho bábky z věků od prvního lidu, sady a nosu. Foto: Adam Holubský, Muzeum romské kultury

říjen – prosinec 2018

Volné vstupy do výstav
28. 10. Den vzniku samostatného
Československého státu

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury,
není-li uvedeno jinak. Změna programu vyhrazena.

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz
facebook.com/muzeum.romske.kultury

rommuz.cz

muzeum

romské

mrk

kultury

Foto: Andrej Pešta, ze sbírky Muzea romské kultury

stálá expozice

Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na: lektor@rommuz.cz nebo tel.: +420 545 214 419.

přechodné výstavy

březen 2018 – prodlouženo do března 2019
Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty

Prodloužená výstava představuje odkaz Andreje Pešty prostřednictvím fotografií ze sbírkového fondu muzea. Andrej Pešta (1921–2009) byl významnou romskou osobností, amatérským fotografem, literátem a výtvarníkem. Rozsáhlý archiv Peštových fotografií zachycuje pohled na život Romů v Československu převážně v období 60.–80. let 20. stol. Externí kurátor: Tomáš Pospěch

Doprovodný program k výstavě:

říjen 2018 – únor 2019

V rámci prodloužení výstavy vyhlašuje Muzeum romské kultury fotografickou soutěž na téma:

1) Romská rodina

– skupinové fotografie z rodinných alb, portréty, momentky, každodenní život romských rodin na našem území a na Slovensku do roku 1980

2) Romové za objektivem fotoaparátu

– tematicky neomezené fotografie pořízené jedním autorem

Více informací a pravidla soutěže na www.rommuz.cz

11. 10. 17h

18h

14. 10. 15h

Komentovaná prohlídka výstavy s kurátory

Beseda s fotografy dokumentujícími romskou tematiku

Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi

10.–11. 11. **Dvoudenní fotografická dílna ve spolupráci s Komorou – tvůrčí prostor pro analogovou fotografii v Brně**

Svět Andreje Pešty se na chvíli stane světem klasické černobílé fotografie, nejen ve výstavním prostoru, ale také vlastním tvořením a nahlédnutím do tradiční temné komory. Necháme se inspirovat dílem Andreje Pešty k vlastnímu fotografování na analogový černobílý film. Kapacita dílny omezená. Více informací na www.rommuz.cz

18. 11. 15h

Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi

7. 11. 18h **Projekce krátkometrážního dokumentárního filmu Kluci z Torysek.** Režie: J. Šimáček, 1999, Česká televize Brno.

9. 12. 15 h **Prohlídka výstavy a výtvarná dílna pro návštěvníky s dětmi**

veřejné akce

24. 10. 2018 18h
Romové a stát (1918–2018)

Debaty s tématem společenské angažovanosti Romů od první republiky po současnost. Součástí akce bude i předání Ceny Muzea za rok 2018 z rukou primátora Petra Vokřála Davidu Tišerovi a křest odborné publikace „Aby i s námi bylo počítáno“. Hudebně doprovodí kytarové jazzové trio Los Carlos Manouche. Akce je součástí oslav výročí 1918–2018. Vstup volný.

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)

1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)

1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srm.cz

**Vydávání Romano hangos podporuje
Ministerstvo kultury České republiky**

**Adresa redakce Romano hangos
a Společenství Romů na Moravě**

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srm.cz
číslo účtu: 230 066 1977/2010

KRAJSKÉ SVČ JUVENTUS, KARVINÁ

NÁBOR
CHANG TEAM
KICK BOX
PRO VŠECHNY OD 6 LET

TRÉNINKY:
STŘEDA 16:00 - 18:00 HOD.
SOBOTA 9:00 - 11:00 HOD.
V KSVČ JUVENTUS, KARVINÁ

ZÁPISNÉ
600 Kč / POLOLETÍ

KSVČ JUVENTUS, Karviná, U Bažantnice 1794, 735 06 Karviná-Nové Město
tel. 596 311 530, 596 311 064, karvina@juventus.cz, www.juventus.cz

Vážení čtenáři, pokud jste dostali tyto noviny do schránky, pravděpodobně zpracováváme vaše osobní údaje (jméno, adresa) za účelem doručování těchto novin. Pokud nesouhlasíte s tímto zpracováním, napište nám na srm@srm.cz a my vás z databáze vyřadíme.

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154.

Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Jan Horváth-Döme, Tomáš Ščuka. Sazba: Radim Šašinka. Elektronická verze: www.srm.cz. Redakční rada: Roman Čonka, Prešov;

Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno. Adresa redakce: Bratislavská 65a, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: rhantos@volny.cz.

IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s, Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.